

A CSILLAGÖSVÉNY VALÓSÁGA

A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNY MITIKUS REALITÁSA

HORVÁTH SZILÁRD

Nemzeti identitásunk legerősebb alapja néphagyományunk, amely sok ezer éves kollektív bölcsességünk hordozója. Ezen a kollektív bölcsességen alapul az a kulturális immunrendszer – nevezhetjük magyar világlátásnak is –, amely megóvott bennünket a történelem eddigi viharaiban. Segít megkülönböztetni a lényegeset a lényegtelenről, a hozzánk illőt az idegentől, s megóv bennünket a szélsőséges kicsapongásoktól. S ami a lényeg: bár a múltat hordozza, de nem mögöttünk van, hanem bennünk.

MONDÁK NÉPE

Vajon megérkezik-e Csaba királyfi a vitézeivel, hogy segítsen rajtunk, ha bajban vagyunk? De még érdekesebb az a kérdés: beengedjük-e magunkhoz, ha már megérkezett? Kinyitjuk-e nekik, őseinknek házunk-szívünk ajtaját?

A Csaba királyfi és vitézei visszatéréséről szóló régi székely mondát, amely megjelenik krónikáinkban is,¹ a nemzeti ébredés időszakában két nagy mesélőnk, Jókai Mór és Benedek Elek 19–20. századi formába öntötte és közreadta.² A papírra vetés előtt a Hadak útjáról szóló monda a nép ajkán, majd a krónikákban maradt fenn, másfél évezred hosszan. Azóta könyvtárak, ma már digitális archívumok, énekek szövegei is őrzik.³ De a magyar nép emlékezete megőrzött más, hasonló esetet is. 1345-ben Nagy Lajos királyunknak a túlerőben lévő tatárok ellen vonuló, Lackfi András vezette székely-magyar serege a Dnyeszteren túl vívott, három napig tartó moldvai csatában végül Szent László királyunk segítségével győzött. A szent király népünk és több krónikánk emlékezete, sőt a tatárok elmondása szerint is visszatért bajban lévő népe megsegítésére. A nemzeti ébredés hajnalán, amikor íróink-költőink a nép mondáihoz és szájról szájra szálló énekeihez fordultak a nemzet megújítása céljából, Arany János is leírta a történetet *Szent László* című költeményében. Amikor a herderi jóslat árnyékában a nemzet fennmaradása volt a tét, a nemzeti művelődés tartalmát, a nemzet identitását kereső nagyjaink törvényszerűen fordultak a néphagyomány felé, ebben találva meg a magyar jövő megtartó erejének, öntudatának egyik s talán legfőbb forrását. Régi mítoszokat idéznek ezek a magyar mondák. Azt a hitet, hogy őseink itt vannak velünk, és segítenek a bajban. A 21. században nyugodtan kijelenthetjük, hogy a régiek jól tudták. Ezek a nép száján fennmaradt történetek ugyanis a valóságról szólnak.

1 *Kézai Simon Magyar Krónikája*. Hermit, Bp. 2017.

2 Lásd bővebben: JÓKAI Mór: *Nyolczadik rege. Hadak útja = Uő: Regék*. Franklin Társulat, Bp. 1905. és BENEDEK Elek: *A hadak útja = Uő: A honfoglalás mondái*. Atheaneum, Bp. 2013.

3 Vő. KRIZA Ildikó: *A Székely himnusz születésének háttere. Honismeret*, 2003/5.

A Csillagösvény valóság: Csaba királyfi és vitézei, Szent László és lovagjai, együtt minden ősünkkel, nem egy-egy alkalommal segítenek rajtunk, hanem minden egyes napon, minden órában és percben eljönnek hozzánk, mégpedig a néphagyomány csillagösvényén. Ezt a csillagösvényt nagyon pontosan ismerjük. Ismerjük minden csillagát, minden üstökösét, minden meteorraját. Népmeséinket, népdalainkat, népzeneinket, mondáinkat, kézműves tárgyainkat, népi játékaikat, népi vallásosságunk hagyatékát páratlan gazdagságban gyűjtötték össze kutatóink az 1800-as évek elejétől napjainkig. Olyan alaposan és gazdagságban készítettük el a gyűjteményeket, ahogy egyetlen más nép sem a földkerekségen. Amikor a néphagyomány csillagösvényére, s így eleinkre figyelünk, a magyar nép ősi tudását látjuk. S ha nem figyelünk rá, akkor sem menekülhetünk tőle. Csoóri Sándor örökbecsű kijelentésével szólva: „A múlt nem mögöttünk van, hanem bennünk.”

Mi ez az ősi tudás?

Az egészség tudása. Sőt, több annál: maga az Egészség. Mély igazságot közvetít Kodály Zoltán, amikor azt állítja, hogy a néphagyomány átadásával „tudatalatti magyarságot” plántálunk utódainkba.⁴ Ránk jellemző sajátos jelrendszert adunk át.⁵ Problémamegoldó képességet. Jó esetben gyermekeinknek népmesét mesélünk, s így már egészen kis korukban – az anyatejjel együtt – magukba szívják a jelrendszert, a történetek megoldási kódjait. Ugyanezen jelrendszer végigvonul a néphagyomány összes ágán: az azonosulás a szövegekben, képekben és jelképekben megjelenő múlttal azt eredményezi, hogy a világhoz egyszerűen, természetesen és közvetlenül, a magyar jelrendszeren, magyar észjáráson keresztül viszonyulunk.⁶ Már ez sem lenne kevés, de amikor a néphagyományt használjuk mai életünkben, ennél sokkal többet teszünk: nemcsak tudatalatti magyarságot, de tudatalatti istenhitet, tudatalatti természet- és környezetvédelmet, tudatalatti férfi-női mintákat, tudatalatti közösségi érzést adunk át utódainknak.

Álljunk csak meg: tudatalatti istenhit a néphagyományban? Hogy erre a kérdésre válaszoljunk, meg kell állapítanunk, hogy a néphagyománynak van „világnézete”. Helyesebb, ha azt mondjuk: világlátása. A néphagyománynak egészen pontosan Teremtő-, közösség- és természetközpontú világlátása van. Amint kivennénk belőle a Teremtőt – erre volt kísérlet a szocializmus idején – a néphagyomány elveszti összetartó kovászát és lisztként pereg ki ujjaink közül. Ha kivennénk belőle a természeti képeket, szertefoszlik a valósága, megszűnik költőisége. Amikor pedig kísérletet teszünk arra, hogy ne közösségként mutassuk meg a néphagyományban szereplőket és környezetüket, s ne közösségként éltessük őseink kultúráját, megsemmisül létének értelme, színpadi előadásá válik vásári alakoskodássá válik.

A néphagyomány tehát az Élet teljessége. Tudatalatti minden. Ezzel az egészséggel és teljességgel dörömbölnék ajtónkon őseink, hogy bejöhessenek hozzánk tanácsot adni, segíteni. Dörömbölnék, hogy engedjük be őket, s mi vagy megteesszük, vagy nem. Mostanában jobbra nem. Óvónőink, különösen tanítóink képzését például javarészt nem erre alapozzuk. Pedig ez a néphagyomány tartotta meg a magyar népet itt, a Kárpát-medencében több mint egy évezreden át. Ez volt az a kultúra, amelyet a nép éltetett, mégpedig nem tudatosan, hanem nemzedékről nemzedékre hagyományozva, ösztönösen és természetesen, mert ez a kultúra volt maga az élet. Az a kultúra, amely biztosította, hogy hazaszerető, életerős, bizalommal teli, a közösségéért élni és harcolni tudó, komoly megküzdési képességgel rendelkező férfiak és nők álljanak össze együttműködni képes néppé.

Ez a néphagyomány – szó szerint véve is – az anyanyelvünk. Tudatalatti módon működött-működik, és alakítja életünket. Anyanyelv. Tévedünk, ha

a nép történetei
a valóságról szólnak

4 KODÁLY Zoltán: Zene az óvodában. *Magyar Zenei Szemle*, 1941/március.

5 HOPPÁL Mihály: *A népművészet helye a népi kultúrában = Művészet '78 Évkönyv*. szerk. RIDEG Gábor – BARTHOLY Eszter, Corvina, Bp. 1978.

6 VÖ. GYÖRFFY István: *A néphagyomány és nemzeti művelődés*. Élet, Bp. 1942.

azt gondoljuk, hogy anyanyelvünk csakis az a magyar nyelv, amelyen beszélünk, olvasunk és gondolkodunk. Lényünk teljessége sokkal több nyelven beszél. Nézzük csak szeretetnyelvünket, milyen sokféle van! Nemcsak szóval szeretünk, de mozdulattal, érzéssel, pillantással, gondolattal is.

Hányféle anyanyelvünk van?

Az első, amely eszünkbe jut, a szóbeli anyanyelv: az ősi rétegeket és a nyelvújítás utáni jegyeket egyaránt hordozó, ma is folyamatosan változó magyar nyelv,⁷ amelyen a mindennapokban beszélünk. Kiejtett szavaink, egybefűzött mondataink – általában ezt gondoljuk anyanyelvünknek. No de milyen tartalmat hordoznak ezek a szavak? Milyen jelrendszert közvetítenek? Milyen életkulcsokat adnak át? Ha lényünk teljességével magyarul akarunk beszélni, kevesek a szavak. Meg kell keresnünk a szavakon túli világot, az ősképek, a tudattalan tartalmak világát. A néphagyományhoz kell fordulnunk. Mert anyanyelvünk sokkal több, mint a beszélt nyelv, s ezt a „többséget” már a szóbeli anyanyelvünkben megjelenő jelrendszer – amely csak ránk jellemző képeket vonultat fel, csak ránk jellemző módon, mondanivalónk teljesebb és magyarabb megértésére – is jelzi.

Néphagyományunk sokféle módon szólal meg és beszél ugyanarról: az identitásunkról, a magyar kultúráról, pszichológiai immunrendszerünkéről. Ez a néphagyomány tanításokat tartalmaz, az életet adja át a következő nemzedéknek.⁸ Nézzük, hányféle nyelven beszél hozzánk néphagyományunk!

Beszél zenei anyanyelvünkön, mégpedig a magyar népzenevel és népdallal.⁹ A zenei anyanyelv hordozza régmúltunk lenyomatát a történelem előtti időkből, és lélekgazdagságunkat. A népdalok némelyike felér egy lelki gyakorlatl. Hogy tovább szaporítsuk az anyanyelvi rétegeket: léleknyelven szól.

Beszél mozgásos anyanyelvünkön a magyar néptáncsal és népi játékkal.¹⁰ Miközben ezen a nyelven beszélünk, önkéntelen módon megtanuljuk az együttműködést, az egymásra figyelést és a közösség-szervezést. Karácsony Sándor kor-, munka- és gondolkodótársa, Jánosi Sándor – a néphagyományt az ifjúság nevelésének szolgálatába állító magyar regőscserkészlet (újra egy modern ifjúságnevelési mozgalom, amely a nemzet neveléséről gondolkodván törvényszerűen a néphagyományhoz nyúlt vissza!) egyik atyamestere – a táncos-játékos nevelést „anyalábi nevelésnek” hívta.¹¹

Beszél kézműves vagy tárgyi anyanyelvünkön,¹² a gyapjúfonástól kezdve a nemezelésen, a hímzésen és a fafaragáson át a fazekasságig és a játékkészítésig. Kezünket ügyesítve lelkünket nemesítjük, s a modern művészetterápia – amelyről a faragó pásztor, a szövő parasztasszony mit sem tudott, de mégis alkalmazta fogásait – elképzelései és szabályai szerint gyógyítjuk magunkat a természetes anyaggal.¹³

Beszél mitikus anyanyelvünkön a magyar népmesén keresztül, amint arra már utaltunk.¹⁴ A múlt mélységes mély kútja tárul fel, ha ezen a nyelven beszélünk, s életre kelnek az Isten által a lelkünkbe írt ősképek, amelyekkel már a mesehallgató gyermek is képes a világ megértésére.¹⁵

Beszél szakrális anyanyelvünkön a népi vallásosságon keresztül.¹⁶ Úgy csodálkozhatunk rá lélekfelforgató és léleknugtató imáira, rítusaira, ahogy egyik felfedezője, Erdélyi Zsuzsanna,¹⁷ mikor feltárult előtte az évezredes lélekmély-

7 Vö. SIMONYI Zsigmond: *A magyar nyelv*. Révai Testvérek. Bp. 1889.

8 Lásd például: CSERVENKA Ferenc – PORVAI Gergely: A Vörös Rébék értelmezési kísérletei. *A Tiszatáj Diákmelléklete*, 136. szám.

9 KODÁLY Zoltán: *A magyar népzene*. Zeneműkiadó, Bp. 1971.

10 SZERÉNYI Béla: *Népzene és identitás = Nevelés népművészettel*. Platthy György Emlékkonferencia. Magyar Örökség Nevelési Konferencia. szerk. HORVÁTH Szilárd, Göd, Búzaszem Alapítvány, 2021.

11 DEME Tamás: *Gondolatok Karácsony Sándor művészetszemléletéről*. MMA, Bp. 2016.

12 CSÓKOS VARGA Györgyi: *Tárgyi anyanyelvünk*. Szent Gellért, Bp. 1992.

13 MOHOLY NAGY László: *Az anyagtól az építészetig*. Corvina, Bp. 1972.

14 SOLYMOSY Sándor: *A „vasorrú bába” és mitikus rokonai*. 1927 = Uő: *Válogatott tanulmányok*. Akadémiai, Bp. 1991.

15 DR. ANTALFAI Márta: A kollektív tudat és a női-férfi archetípus kölcsönhatásának elemzése „Az istenhegyi székely leány” című magyar népmesében. *Pszichoterápia*, 1997/május. és Uő: *Lelki fejlődésünk dimenziói „Az égig érő fa” című Benedek Elek mesében*. <http://lelkiegeszsegert.hu/meseszovegek/egig_ero_fa.pdf>

16 BÁLINT Sándor: *Sacra Hungaria*. Veritas, Bp. 1944.

17 Lásd bővebben: ERDÉLYI Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék*. Kalligram, Bp. 2013.

a néphagyományhoz
kell fordulnunk

Magyar táncok –
Ünnepi népviselet
a délvidéki Doroszlón, 1941
(Fortepan)

ségek útja. Ez a mélység megkeresztelődött, az elmúlt ezeregyszáz vagy annál is több év alatt, amióta a magyarság a kereszténységgel találkozott, s a kereszténységhez igazodóan átértelmezte, átfogalmazta szavait, kifejezéseit, rítusait is.¹⁸

Beszél jelképi anyanyelvünkön, amely átszövi mindezt, s amely nélkül kultúránk nem lenne átadható.¹⁹ Ezeket a jelképeket akkor is értjük, ha előtte sohasem láttuk-hallottuk. Jung pszichológiájában megtaláljuk rá a megoldást: ezekkel az ősképekkel születünk.²⁰

Végezetül beszél nevelési anyanyelvünkön az élmény-tapasztalat-azonosulás nyelvén, amellyel a néphagyományban élő ember átadta teljes tudását utódainak, mégpedig a gyermeket nem iskolapadba ültetve, hanem példaadó önmaga mellett cselekedtetve, az életmozgás, bizalom, kötődés, szövetség és eszmény alapelvei mentén, ahogy ez a reformpedagógiákban általában és a Pécsi Rita képviselte organikus pedagógiában konkrétan is megjelenik.²¹ Ezt a pedagógiát a Szentírás alapelveiből vezette le Josef Kentenich atya, de mélyen azonos a természetben élő ember nevelésével is. A természeti törvények működésének felismerésén alapul. Iskolarendszert kell alapítanunk rá!

18 BÁLINT Sándor: *Ünnepi kalendárium I-II.* Szent István Társulat, Bp. 1977; *A honfoglaló magyarság.* szerk. FODOR István, Magyar Nemzeti Múzeum, Bp. 1996. és ÁGNES DE BRIE KERÉKJÁRTÓ: *Bibliai és pogány eredetű kifejezések a magyarban = A magyar művelődés és a kereszténység.* szerk. JANKOVICS József – MONOK István – NYERGES Judit – SÁRKÖZY Péter, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum Rt., Bp–Szeged, 1998.

19 HOPPÁL: *I.m.*

20 Vö. *Jung nálunk.* I. köt. szerk. DEÁK Zsolt, Ursus Libri, Bp. 2017.

21 Lásd bővebben: PÉCSI Rita: *A nevelés az élet szolgálatá.* I. köt. Kulcs a muzsikához Kiadó, Pécs, 2010.

JÖVŐFORMÁLÓ ŐSI MŰLT

Folytassuk is innét, ugyanis eleinknek a néphagyomány csillagösvényén érkező hagyatékára nyugodtan alapozhatjuk gyermekeink nevelését a 21. században is. Ez a hagyaték választ ad a 21. század kihívásaira, az istenhit vagy istentelenség; a közösség vagy magány; az identitás vagy elveszettség; a szétesettség vagy egészség kérdéseire. A tudomány egyértelműen a néphagyomány nevelési használata mellett áll. A pedagógia, az agy kutatás, a pszichológia területén született számos munka állapítja meg, hogy aki művészettel foglalkozik – márpedig a népművészet is művészet, sőt –, az élet minden területén jobban teljesít. A művészethez képest a népművészet meg többletet is ad: identitást.

Mit adnak nekünk, mit adnak gyermekeinknek a néphagyomány csillagösvényén érkező eleink? Tudástöbbletet matematikában, szövegértésben, helyesírásban, ábrázolásban, személyiségfejlődésben, közösségi kompetenciákban. Akkor kapjuk meg tőlük ezt a tudást, ha használjuk a ránk hagyott örökséget. Erre jó ideje tudományos bizonyítékok vannak – ideje lenne hallgatnunk rájuk. Kokas Klára például 1972-ben írta le, hogy a Kodály-módszer szerint mindennapos zenei nevelésben aktívan részt vevő gyerekek minden tudásterületen jobban teljesítenek, mint zenei képzésben nem részesülő társaik.²² De jobbak voltak a mozgásos feladatokban is, jobb volt a fizikai állapotuk, nagyobb a tüdőkapacitásuk. A zene és az ének felzárkóztatásra is nagyszerű.²³ A tatai Kenderke Művészeti Iskolában napjainkban állapították meg, hogy a néptánc, népzene, népdal hármasságában nevelt gyerekek az általános iskola közepén már

22 KOKAS Klára: *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Zeneműkiadó, Bp. 1972.

23 BARKÓCZI Ilona és PLÉH Csaba: *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kodály Intézet, Kecskemét, 1977.

Ősi hit – A táltos részlete a Feszty-körképen (teljes nevén: *A magyarok bejövetele* [1894], ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark) (Wikimedia Commons)

10-20 százalékkal jobban teljesítenek, mint a kontrollcsoportban lévő társaik.²⁴ A zene hat az agyra, sikeressé tesz más tevékenységekben is.²⁵

A népmesék is fejlesztenek. Jelképi nyelvük segítségével a gyermek értelmezheti a világot.²⁶ Amikor a játék és a mese tündérvilágában barangol, először szembesül azzal, hogy a világban van rossz, de legyőzhető.²⁷ Így ébred fel a bennünk élő hős. A mese a valóság átalakításával megteremti lelki harmóniánkat, helyzetmegoldási mintákat kínál.²⁸ Köztük és a mindennapi élet között átjárhatóság van, azaz körkörös mimézis.²⁹ Az élet utánozza a történeteket, a történetek utánozzák az életet. Amikor a legkisebb királyfi a világ különböző teremtményeivel együttműködve győzheti csak le a sárkányt, tudatalatti természetvédelmet adunk át. A népmesék tudatos alkalmazása a legkülönbözőbb intelligenciaterületek fejlesztését szolgálja, megmozgatja a képzeletet, fejleszti az intellektust, eligazít az érzelmekben, s megoldást ad a problémákra.³⁰ A mesehallgató és mese-élő gyerekek kevésbé betegek, s náluk gyakoribb a proszociális viselkedés, jobb a szövegértésük, nagyobb a szókincsük, átlátják

24 KUN Katalin: *Előadás a táborfalvai Platthy emlékkonferencián a Fürkész programról*. 2016. <<https://www.youtube.com/watch?v=VbGVxSZyfDo>>

25 HÁMORI József: *Az emberi agy és a zene = Hang és lélek. Új utak a zene és a társadalom kapcsolatában. Zenei Nevelési Konferencia tanulmánykötete*. szerk. URBÁNNÉ VARGA Katalin et. al., Magyar Zenei Tanács, Bp. 2002.

26 KOPHÁZI MOLNÁR Erzsébet: *Olvassunk mesét, de melyiket... Avagy rövid barangolás a modern meseátíratok útvesztőjében = A gyermekkultúra jelen(tőség)e*. szerk. KOLOSAI Nedda és M. PINTÉR Tibor, ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Bp. 2016.

27 HERMANN Aliz: *A gyermekben érlelődik a jövő*. Kossuth, Bp. 1979. és BAJZÁTH Mária: *Népmesekincstár, mesepedagógia – mesék és művészetek a pedagógiában = A gyermekkultúra... I.m.*

28 JEAN PIAGET: *Szimbólumképzés a gyermekkorban*. ford. és bev. MÉREI Ferenc, Gondolat, Bp. 1978.

29 JEROME BRUNER: *Two Modes of Thought = Uő: Actual Mind, Possible Worlds*. Harvard U. P., London, 1986.

30 BRUNO BETTELHEIM: *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. ford. KÚNOS László, Gondolat, Bp. 2000. 10.

Cifra világ – Karcagi juhász és hortobágyi csikós díszes szűrben, 1908 (Fortepan / Magyar Földrajzi Múzeum)

a viszonyrendszereket.³¹ Hatéves korukra másfél évvel előzik meg a fejlődésben mesét nem vagy ritkán hallgató társaikat.³² Micsoda versenylőny!

Ezt a versenylőnyt márpedig őseinknek köszönhetjük, amint a néptáncot is, amely fejleszti a gyermek idegrendszerét, és sok gyógypedagógiai beavatkozást feleslegessé tesz. Elősegíti az összpontosítást és alkalmazkodóképességet, javítja a ritmus-, dallam- és egyensúlyérzéket.³³ A táncosok testnevelési és mozgáskoordinációs eredményei is jobbak, de jobb a hallásuk, mozgáskultúrájuk, érzelmi és szociális érettségük, közösségi együttműködésük, önfegyelmük, kitartásuk, önbizalmuk, fizikai állóképességük is.³⁴ A táncal tudatalatti férfi–női mintát adunk át, javítja a férfi–nő kapcsolat egészségét, a házastársi egészséget is gyógyítja vagy megtartja, akár csak a testi, fizikai egészséget.

De őseink ránk hagyták jelképrendszerüket is. Ezekkel a tiszta forrásból származó jelképekkel enyhíthetjük a mai világ vizuális sokkját. Általuk az emberiség bölcsőjénél született örök jelképeket és értékeket kapunk, amelyek évezredek át képesek voltak a fennmaradásra, egyben a megújulásra.³⁵ A gyermekek biztonságérzetét növeli, ha természetes anyagokkal foglalkoznak.³⁶ A népművészetben megjelenő őselekre alapozott rajztanítási és rajzterápiás módszer a bennünk rejlő ősképek segítségével dolgozik, s alkalmas terápiás célokra is.³⁷

31 JUHÁSZ László – SIKLÓSI Anita: *Intézményesített meseterápia – Egy új óvodai egészségfejlesztő mesealapú játékprogram hatásvizsgálata = A gyermekkultúra... I.m.*

32 NYITRAI Ágnes: *Mese és mesélés. Iskolakultúra*, 2016/4.

33 ANTAL László: *Táncos-zenés mozgásfejlesztés* [főiskolai jegyzet] Szombathely, 2008.

34 KOVÁCS Henrik: *Mérés-értékelés lehetőségei a néptánc oktatásban. Magyar Pedagógia*, 2007/2. és BALOGH Ágnes: *Népi gyermekjáték és a néptánc fejlesztő hatása*. Eger, 2017.

35 SZERDAHELYI Katalin: *Népmesék és népek meséi – óvodások befogadók és előadók = A gyermekkultúra... I.m.*

36 MOHOLY NAGY László: *Az anyagtól az építészetig*. Corvina, Bp. 1973.

37 MOLNÁR V. József: *Ég és föld ölelésében. Tanulmányok a gyermekvilágról*. Örökség, Bp. 1998. és PLATTHY István: *Állami gondozott gyermekek és fiatalok személyiségfejlesztése a képzőművészet eszközeivel. Fejlesztő Pedagógia*, 1994/2–3.

Emellett az ünnepek is örökségünk részei. Szent Mihály, mindenszentek, Szent András, advent, karácsony, vízkereszt, farsang, hamvazószerda, nagyböjt, húsvét, fehérvasárnap, pünkösd, Szent Iván ünnepe mind-mind kiemel minket a hétköznapokból. Általuk ismerhetjük meg alaposabban, mélyebben, a szakralitás felől is közelítve a valóságot. Együttes átélésük megerősíti a társas lét alapjait, a csoporthoz, nemzethez tartozás, az összetartozás érzését. Amikor tehát hagyományos ünnepeinket megüljük, nem hagyományt őrzünk, hanem közösséget formálunk.

A 21. századi identitásproblémákat is kiválóan kezelhetjük a néphagyománnyal.³⁸ „Az olyan ember lelke, aki nem tudja kezelni érzéseit, kiegyensúlyozatlan marad, türelmetlen, törekeny, magának való. Csak erős mérgekre érzékeny: üvöltő zenére, horrorra, szexre, erőszakra. Mert érzelmre mégis szüksége van, szomjas erre, és keresi.”³⁹

A néphagyománnyal hatásosan orvosolhatunk nevelési gondokat, fejlődési lemaradásokat is. Az a gyermek tanul jól, akinek van motivációja. A motiváció alapja a pozitív énkép, az aktív együttműködés, az elfogadás és a hatékony kommunikáció. Mindezek kialakításához szükséges, hogy a szociális képességstruktúrák gazdagok és fejlettek legyenek.⁴⁰ A szociális és érzelmi képességek visszahatnak a tanulási sikerességre is.⁴¹ A jó együttműködési készség jobb szöveges feladatmegoldó képességgel jár, tehát a pszichikai jólét jobb tanulmányi eredményt hoz.⁴² A néphagyomány erre és a pszichológiai immunrendszer kialakítására is alkalmas. Márpedig a pszichológiai immunrendszer az egyéni sikereken túl szükséges a társadalmat összetartó szövet megerősítéséhez is.

a néphagyomány pszichológiai immunrendszer

A KÖZÖSSÉGI ÖSSZETARTOZÁS MŰVÉSZETE

A népművészet többet ad, mint bármely más művészet, hiszen a nemzeti kultúra, a magyar jelrendszer átadásának egyik legfontosabb eszköze. A nemzet jelképes-kulturális forrásai, a szokások, mítoszok, jelképek közös értelmezési keretet adnak az összetartozás, közös identitás megteremtésére.⁴³ Ha a néphagyomány erejével nevelünk, a modernitás kognitív és lelki követelményeinek, valamint az identitásképzés követelményeinek egyszerre felelünk meg. Hogyan alakult ki ez a néphagyomány? Az évek, évtizedek, évszázadok és évezredek mélyében, a cselekedetek kohójában. Az évszázadok és a pillanatok együtt alakították a kollektív bölcsesség erejével. Mindent megrostált, mielőtt befogadott.

A néphagyomány egyszerre mélyen nemzeti, csak ránk jellemző, és egyszerre általános emberi és nemzetek feletti. A világ minden táján minden gyermek ugyanazokat az ősképeket, lelkébe írt formákat rajzolja kicsi korában.⁴⁴ Ugyanazon képeket használják a népmesék is szerte a világon: a lélekbe írt ősképeket, amelyek érthetővé teszik a fogalmi gondolkodásra még nem képes gyermek számára a népmeséinket. A néphagyomány összetevészhetetlenül magyar, miközben természetszerűen összeköt minden emberrel.

Juhász Zoltán népzenekutató szerint minden népzene valamely ősforrásból táplálkozik.⁴⁵ A kortárs kutató a mesterséges intelligencia segítségével feltérképezte a magyar népzene tápláló ősforrásokat és a magyar népzene rokonságát. Évezredek átnyúló kulturális kapcsolatokat – mondhatnánk, meghatározottságot – talált ma már térben egymástól oly távol lévő kultúrák, mint például a tatárok, az anatóliai törökök, a préri indiánok, az Andok indiánjai és

38 GÉCZINÉ LASKAI Judit: Kell-e és lehet-e néphagyományt tanítani/tanulni? *Gyermeknevelés*, 2013/2.

39 ANDRÁSFALVY Bertalan: Néphagyomány és művelődés. *Honismeret*. [Hagyományátadás különszám] 2010.

40 CSIBI Monika: A tanulási motiváció pszichoszociális tényezői. *Magyar Pedagógia*, 2006/4.

41 HEGEDŰS Szilvia: A prozociális viselkedés fejlődése és fejlesztése kisgyermekkorban. *Magyar Pedagógia*, 2016/2.

42 KASIK László: A szociálisprobléma-megoldó és az induktív gondolkodás kapcsolata 8, 12, 15 és 18 évesek körében. *Magyar Pedagógia*, 2012/4.

43 DANCs Katinka: Kultúra-iskola-nemzeti azonosságtudat a nemzeti identitás értelmezése és vizsgálatának lehetőségei általános iskolások körében. *Magyar Pedagógia*, 2016/4.

44 MOLNÁR V. József: *Világ-virág. A természetes műveltség alapjai és azok rendszere*. Örökség, Bp. 1996.

45 JUHÁSZ Zoltán: *A zene ősnyelve*. Frig, Pilisvörösvár, 2006.

Tartás – Országházi díszőr fogja a magyar zászlóselymet
(*Magyar Trikolór Naptár – 2017, Laczkó-Magyar György felvétele*)

a magyar kultúra között. Az ősforrások esetében nemcsak arról van szó, hogy valamikor közös kincsünk volt, s ezt évezredekén keresztül megőriztük, hanem arról is, hogy az ősforrás adta keretek között alkotjuk újra kultúránkat évezredek múltán is.

A néphagyomány a legtisztább konzervatív alapelvek szerint működik. Mint egy parti szűrősű kút, amely a felszínen még zavaros vizeket sok-sok kavicsrétegen és sok-sok időn keresztül, szépen, lassan, módszeresen tisztára szűri, és tiszta, életadó ivóvízként adja nekünk vissza. Minden benne van, ami fontos az élethez, és mindent kiszűr belőle, ami ártalmas vagy felesleges. A néphagyományban ott vannak az emberi, nemzeti létünk kezdetéhez vezető mítoszok, de az elmúlt ezregegy száz vagy annál is több évben legmélyebb rétegéig megkeresztelődött.⁴⁶ Hálásak lehetünk eleinknek, hogy összegyűjtötték néphagyományunkat. Nem lehet nem tisztelettel nézni a mély elszántságot, akaratot és fáradozást, amellyel összeraktuk múltunk darabjait azzal a hittel, hogy jövőt építünk belőle.

Amikor a nemzet léte volt a tét, mindig ehhez a néphagyományhoz nyúltunk vissza. A néphagyományt akkor kezdtük felfedezni, amikor a reformkor-

⁴⁶ Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. Exodus, Bp. 1942.

ban a nemzethalál rémképe jelent meg a hazánkban egyharmados kisebbségben lévő magyarságban. Ekkor kezdtük el gyűjteni népmeséinket, mondáinkat, népdalainkat, megfigyelni táncainkat. „Vigyázó szemeteket Párizsra vessétek” – mondták akkori eleink, s mindeközben felfedezték népüket és népük kultúráját. A 20. század elején újra ráleltünk a néphagyományra, amikor az internacionalista mozgalmak árnyékában legjobbjaink a nemzetnevelésen gondolkodtak – és tettek is érte. A Teleki Pál vezette cserkészlet regöscserkész mozgalma vagy a magyar szecesszió tökéletes példa erre. Arra is példa – a Zsolnay gyár sikerével együtt –, hogy a saját kultúránkra alapozott alkotás nemzetközi szinten is elismerést hoz. A közoktatásba a néphagyomány először Klebelsberg Kunó reformjával került be, de a kommunista oktatásirányítás beköszöntével ki is került onnan. A múltat végképp eltörölni akaró internacionalizmus nem tűrte a néphagyományt. Vagyis: a konzervativizmus és a néphagyomány természetes szövetségesek. Ugyanebbe a néphagyományba kapaszkodtunk, amikor a '70-es években az internacionalista szocializmus kádári változatával szemben az ifjúság nemcsak nyugatra nézett, hanem keletre is, de nem Indiáig – ahogy nyugat-európai vagy amerikai kortársaik –, hanem az erdélyi falvakig, és felfedezte a mindent elsöprő *beat*korszak idején – paradox módon – saját kultúráját.⁴⁷ A táncházmozgalom résztvevői, a „nomád nemzedék” tagjai megértették a csillagösvény üzenetét. Ez történt velünk a rendszerváltoztatás idején is. A nemzeti önrendelkezésért vívott 1989/90-es harc idején ugyancsak törvénytörően nyúltunk vissza a nemzeti hagyományhoz. Még a liberális politikai kampányokban is megjelent a népművészet. De ennél sokkal fontosabb, hogy a szabadság korában néphagyományra alapozott műhelyek, óvodák, általános iskolák és művészeti iskolák jöttek létre, sőt a népművészet oktatása, töredezetten bár, de bekerült az egyetemekre is.

Ez a kultúra tehát készen áll arra, hogy a magyar jövő formálójá lehessen. A globalizmus szorításában is megszülettek szervezetei, kutatásai, pedagógiai dokumentumai és nevelési módszertana, s készen áll arra, hogy szellemi szinten is felvegye a küzdelmet a gyökértelen kommunista internacionalizmus örökösével. Az iskolák vezetői megalakították a Magyar Örökség Nevelési Szövetséget, és igyekeznek minél több néphagyományra alapozott nevelési intézményt létrehozni a Kárpát-medencében.⁴⁸

A terjedő jelenség kikényszeríti a változásokat a felsőoktatásban. Elsősorban azt, hogy az óvó- és tanítóképzést a néphagyományra alapozzuk, létrehozzuk a Magyar Népművészeti Egyetemet, amely identitásközpontként működik, és gondolkodásának középpontjában a néphagyomány szellemisége áll: az a Teremtő-, közösség- és természetközpontú szellemiség, amely képes ugyanazt adni a jövőnek, amit a múltnak is adott: a nemzetet megtartani képes, magyar gondolkodású, tetterős férfiakat és nőket, akik teljes természetességgel kapaszkodnak egymásba.

Mert amit ember őriz, tartósabb és élőbb, mint amit a digitális világ vagy a könyvek zárnak magukba. „Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg nem szerzi magának.”⁴⁹ A könyvek segítenek a megőrzésben, de a kultúra halálát jelenti, ha nem az emberi lelkekben él. A néphagyomány biztosítja, hogy hűségeseink legyünk őseinkhez, s egyben elfogadjuk segítő kezüket. Chesterton szavaival szólva, őseink fogják majd a kezünket, amikor szavazni megyünk.⁵⁰

Amikor életünk fordulóponthoz érkezik, amikor nagy, sorsdöntő ütközetekre készülünk, számíthatunk Szent Lászlóra és lovagjaira, Csaba királyfira és harcosaira, akik együtt minden őszünkkel a csillagösvényen érkezve segítenek nekünk. Csak ki kell nyitni nekik először szívünk, házunk, aztán jogrendszerünk és intézményeink ajtaját. A többi ők elvégzik, velünk. ■

**a konzervativizmus
és a néphagyomány
természetes
szövetségesek**

47 Lásd bővebben: SIKLÓS László: *Táncház*. Zeneműkiadó, Bp. 1977.

48 *Magyar Örökség Nevelési Szövetség alapítói értéknnyilatkozat = Nevelés népművészettel. I.m.*

49 K. UDVARI Katalin: *Psalmus Humanus* [1950] Püski, Bp. 2000.

50 G. K. CHESTERTON: *Igazságot!* ford. LUKÁCS Huba, Szent István Társulat, Bp. 2004.